Nasilje i preživjeli

Morgane Dujmovic

Protjerivanje, uskraćivanje azila, izgon, prisilno vraćanje ili **pušbek**... Riječi ne mogu opisati neizbrisiv trag doživljenog nasilja niti se brojevima može izmjeriti učinak ovih neljudskih i ponižavajućih praksi. Ali među ljudima koje ono pogađa, raširenost ovakvog nasilja dobiva opipljiv oblik kako u vidu nebrojenih tragova koje su na ljudskim tijelima ostavili pušbekovi, tako i u njihovim traumatičnim pričama.

U Boraćima i **Lipi** svi u sebi ili na sebi nose priču o fizičkom ili psihičkom nasilju koje su izdržali. M-u je noga ozljeđena od zadnjeg pokušaja ulaska i sada ne može riskirati da se pretjerano kreće a pregled i liječnička skrb izostaju. Za T*-a su na hrvatskoj granici uništeni njegov cjeloživotni rad i snovi: “Moja je boksačka karijera završila jer su mi hrvatski policajci nanijeli ozljede na desnom i lijevom koljenu. ”Ali njegova mentalna snaga omogućava mu da stvari sagleda iz drugog kuta: “Ima onih koji uopće nisu u stanju hodati, to se i dalje događa ovdje u Bosni“. F* kaže da je pretrpio nasilje od hrvatske policije ali samom sebi ne dopušta da o tome detaljnije govori. E* kaže da mu glazba daje snagu da ne poludi.

Daleko od samosažaljevajućih ili viktimizirajućih prikaza – koji nas žele uvjeriti da su ljudi nad kojima se provodi nasilje žrtve po prirodi, dok su zapravo žrtve jasno prepoznatljivih zakona, sustava i praksi (Fassin 2023) – važno je odvojiti vrijeme i postaviti jednostavno pitanje: tko su ljudi na koje je takvo nasilje usmjereno?

“Ovdje bi mogla napisati knjigu o svakome” kaže R*, jedan od ljudi koje sam upoznala u Lipi, čime ukazuje na to da su putovanja u kontekstu migracija bogata mnogobrojnim različitim iskustvima. Rute se razlikuju ovisno o tome dolazi li netko iz Afganistana, Sirije, Iraka, Pakistana, Sjeverne ili subsaharske Afrike. Društveno-ekonomski profili variraju od nezaposlenih, preko studenata, do onih kvalificiranih; u Lipi ćete pronaći kuhara, ekonomista, inženjera, glazbenika, profesionalnog boksača... Vozači **taksija** to dobro znaju: "Među njima ćete naći visokoobrazovane ljude, diplomirane, čak i profesore". Ovakva raznovrsna životna iskustva dokaz su da je uspoređivanje razloga za odlazak beskorisno: ljudi bježe od ratova kao i od progona, te od društvenih i političkih okvira koji onemogućavaju dostojanstven život. Drugi zabrinjavajući trend je da su mnogi ljudi zaustavljeni u Unsko-sanskom kantonu već proveli neko vrijeme u državama članicama EU, ponekad i nekoliko godina, prije nego što su podignute nove fizičke i administrativne barijere koje su rezultat strožih zakona uvedenih uspostavom Schengenskog prostora 2000-ih. Kontrola se sada provodi na granicama sa Schengenskom zonom, i to od trenutka kada je zahtjev za Schengenskom vizom zaprimljen u zemlji iz koje se kreće te se time odnosi i na sve zemlje kroz koje se prolazi, a kojima su sustavi kontrole koje financira EU delegirani. I naposljetku, administrativne barijere se podižu i nakon prisilnih vraćanja u zemlju podrijetla, primjerice putem zabrana ulaska na europski teritorij.

J* mi kaže da je, prije nego što se vratio u Tunis, 1990-ih legalno živio u Francuskoj, gdje još uvijek živi dio njegove obitelji. Dvadeset godina kasnije, zaputivši se na isto putovanje, morao je proći ilegalno kroz Tursku, Bugarsku, Sjevernu Makedoniju, Srbiju i Bosnu i Hercegovinu, gdje je sada zapeo. Nakon što je napustio Maroko, X* je radio u Italiji a zatim je deportiran u Srbiju, odakle je putovanje nastavio prema Kosovu, Albaniji i Crnoj Gori, gdje sam ga upoznala prije nego što se našao u jednom od kampova IOM-a u Bosni.

Ove priče pokazuju da su ljudi uhvaćeni u tampon zoni balkanskih granica podvrgnuti procesu postupne **iregularizacije** ili ilegalizacije (Bauder 2013; Akoka 2017). Kao što ispravno primjećuje Steffen Mau (2023), pred onima koji se kreću **balkanskim rutama** stoji „kaskada granica“. Ali ova višestruka granica djeluje i izvan balkanskog prostora. Ona je „ugrađena u nadregionalnu konfiguraciju“ i integrirana u upravljanje EU granicama i migracijama – odnosno preciznije, Europska unija tu granicu reaktivira na Balkanu.

Ljudi uhvaćeni u ovu razgranatu mrežu granica postepeno doživljavaju nasilje koje se na neki način akumulira. Osim administrativne i selekcijske funkcije, balkanska tampon zona ima i biopolitičku, degradirajuću funkciju: ako ljudi klasificirani kao nepoželjni ne odustanu, prelaskom granica u Europu dolaze sve više uništeni.

10. 11. 2025.

Tekst je preuzet iz serije istraživačkih članaka „Ako si na krivoj obali, rijeke su smrtonosne“ koji su prethodno objavljeni na portalima *Mediapart*, *Le Courrier des Balkans*, *visioncarto.net* i *Migreurop*. Ti su članci nastali na temelju terenskih istraživanja u proljeće 2024. godine u nekoliko zemalja: Hrvatskoj, Bosni i Hercegovini, Crnoj Gori i Albaniji. Tekst je poslan svim sugovornicima, a oni su, kako bi se sačuvala njihova anonimnost, uz njihov pristanak imenovani nasumično dodijeljenim slovima.

Autorica želi zahvaliti osobama u bijegu koje je srela na putovanjima tim zemljama i duž njihovih rijeka, ljudima iz kolektiva, udruga, sveučilišta i institucija s kojima je razgovarala, kao i Louisu Fernieru, Romainu Koselleku, Evi Ottavy, Elsi Putelat i Marijani Hameršak na njihovim neprocjenjivim doprinosima prije i tijekom ovog terena.

Literatura

Akoka Karen. 2017. "Refugees and Migrants". U *The Atlas of Migration in Europe. A Critical Geography of Migration Policies*, Migreurop. Clochard Olivier, ur. Paris: Armand Colin, 18.

Bauder, Harald. 2013. „Why We Should Use the Term Illegalized Immigrant“. *RCIS Research Brief* 1. Ryerson Centre for Immigration and Settlement. Ryerson University.

Fassin, Didier. 2023. *Les épreuves de la frontière (3)*. Lecture at the Collège de France on April 19, 2023.

Mau, Steffen. 2023. *La réinvention de la frontière au XXIe siècle***.** Preveo Christophe Lucchese. Paris : Éditions de la Maison des sciences de l’homme.